

Metabolismus

- Obecné znaky metabolismu
- Získání a využití energie - bioenergetika
- Buněčné dýchání (glykolysa + CKC + oxidativní fosforylace)
- Biosynthesa sacharidů + fotosynthesa
- Metabolismus lipidů
- Metabolismus dusíkatých látek

Metabolismus

- soubor všech chemických reakcí a příslušných fyzikálních procesů, které souvisejí s aktivními projevy života daného organismu
- komplex navazujících enzymových reakcí

Obecné znaky metabolismu + bioenergetika

BUNĚČNÁ TEORIE

Robert Hook (1667) → "buňka"

1. Buňky tvoří veškerou živou hmotu (*x viry*).
2. Veškeré buňky pocházejí z jiných buněk (*x samoplození*).
3. Informace se předávají z generace na generaci.
4. V buňkách látky podléhají chemickým přeměnám.
5. Buňky reagují na vnější podněty.

Otevřené systémy: tok látek, energie a informací dovnitř a ven

dynamická rovnováha → ustálený stav

Pravá rovnováha → smrt organismu

Dělení organismů z hlediska výživy

(trofika, *trofé* = výživa):

zdroj energie: světelné záření → **fototrofy**

chemické reakce (redox) → **chemotrofy**

Přenos vodíku (elektronů) na konečný akceptor

Lithotrofy

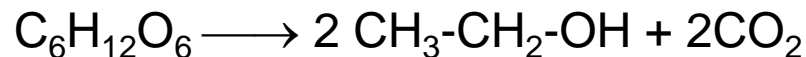
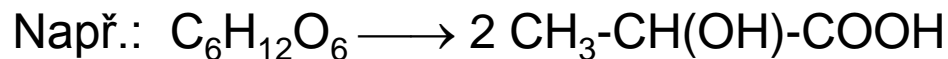
(líthos = kámen)

organotrofy

aerobní

anaerobní

Fermentace: „disproporcionace“

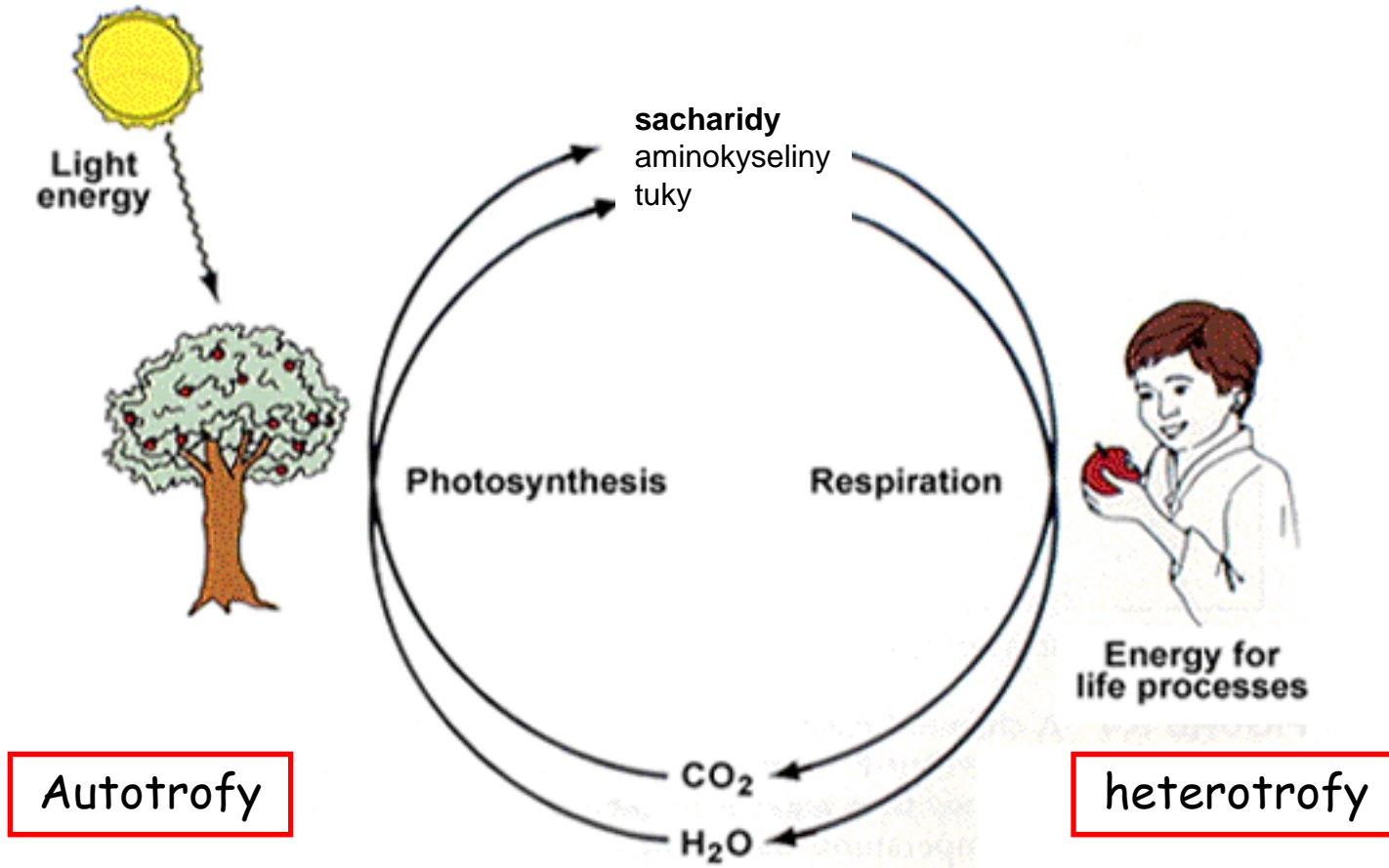
Pokračování.....

Příjem látek (především uhlík): anorganické látky → autotrofy
organické látky → heterotrofy

Nejdůležitější metabolické typy

TYP METABOLISMU	ZDROJ UHLÍKU	ZDROJ VODÍKU	OXIDAČNÍ ČINIDLO (akcept. H)	PŘÍKLADY ORGANISMŮ
fotolithotrofní (autotrofní)	CO ₂	H ₂ O	CO ₂	zelené buňky rostlin
fotolithotrofní (heterotrofní)	organické látky	H ₂ O	(CO ₂)	někt. fotos. bakterie
fotoorganotrofní (heterotrofní)	organické látky	organické látky	CO ₂	některé řasy a bakterie
chemoorganotrofní aerobní	organické látky	organické látky	O ₂	živočich., aerob. μ org.
chemoorganotrofní anaerobní respirující	organické látky	organické látky	SO ₄ ²⁻ NO ₃ ⁻ HCO ₃ ⁻	půdní anaerobní mikroorg.
chemoorganotrofní fermentační	organické látky	organické látky	----	kvasinky vinné, mléčné; škrkavky
chemolithotrofní	CO ₂	H ₂ S, CH ₄ , NH ₃ , H ₂	O ₂ (téměř vždy)	bakterie sírné, nitrifikační

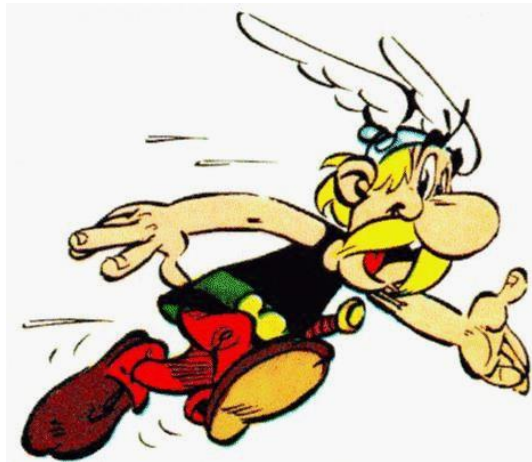
Základní koncept přeměny látek a energie

Metabolické děje

katabolické

Zisk energie

anabolické

Synthesa látek

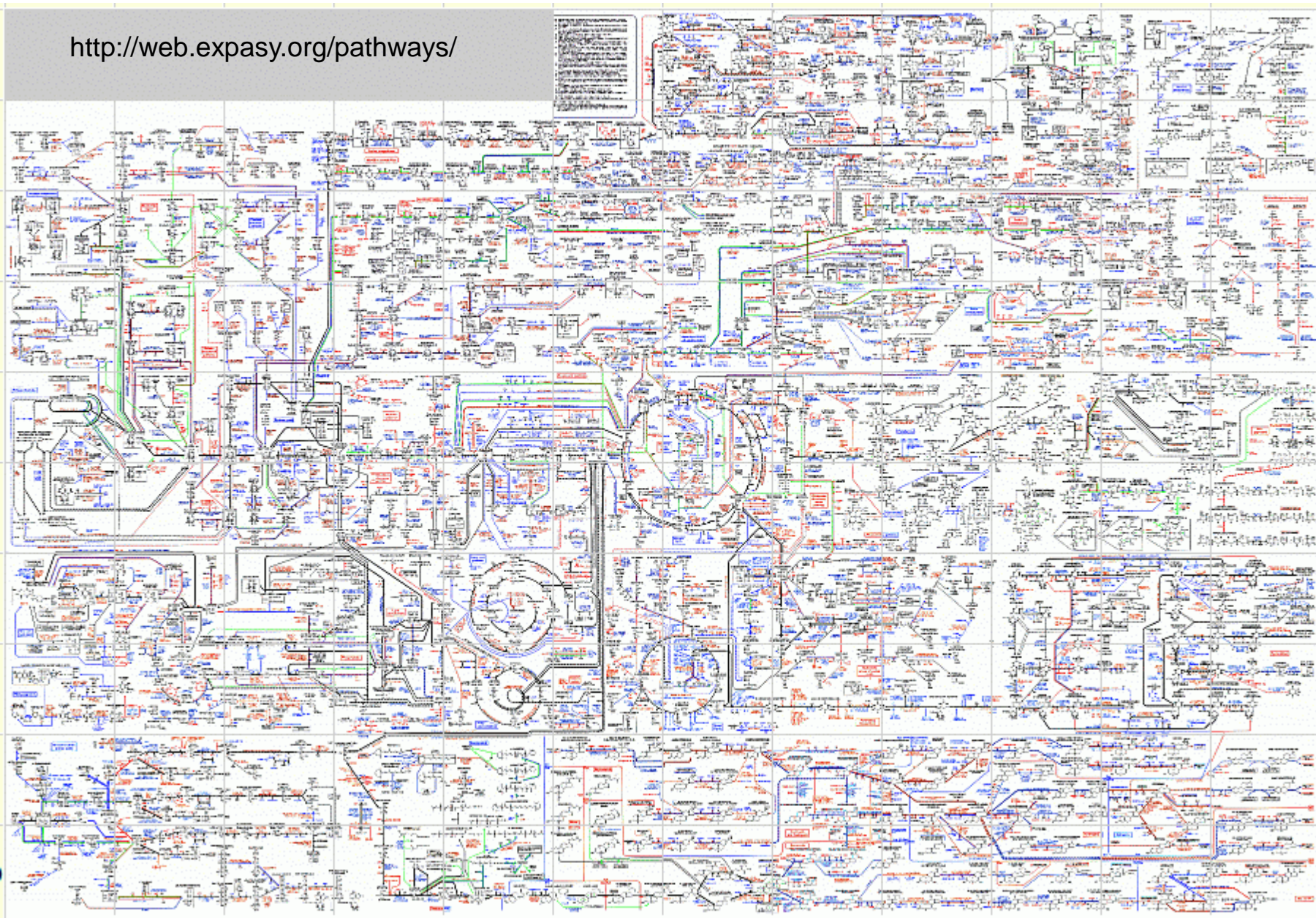

Vzájemná koordinace a regulace

+ děje amfibolické a anaplerotické

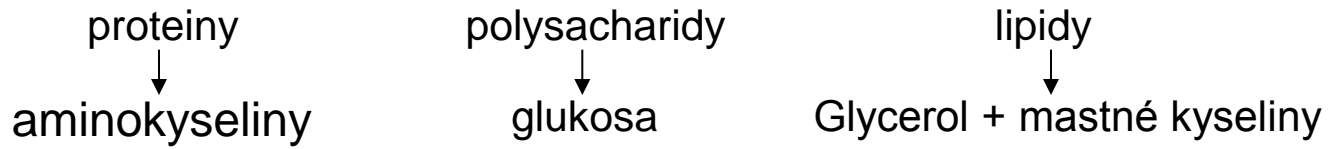
Hlavní metabolické dráhy

<http://web.expasy.org/pathways/>

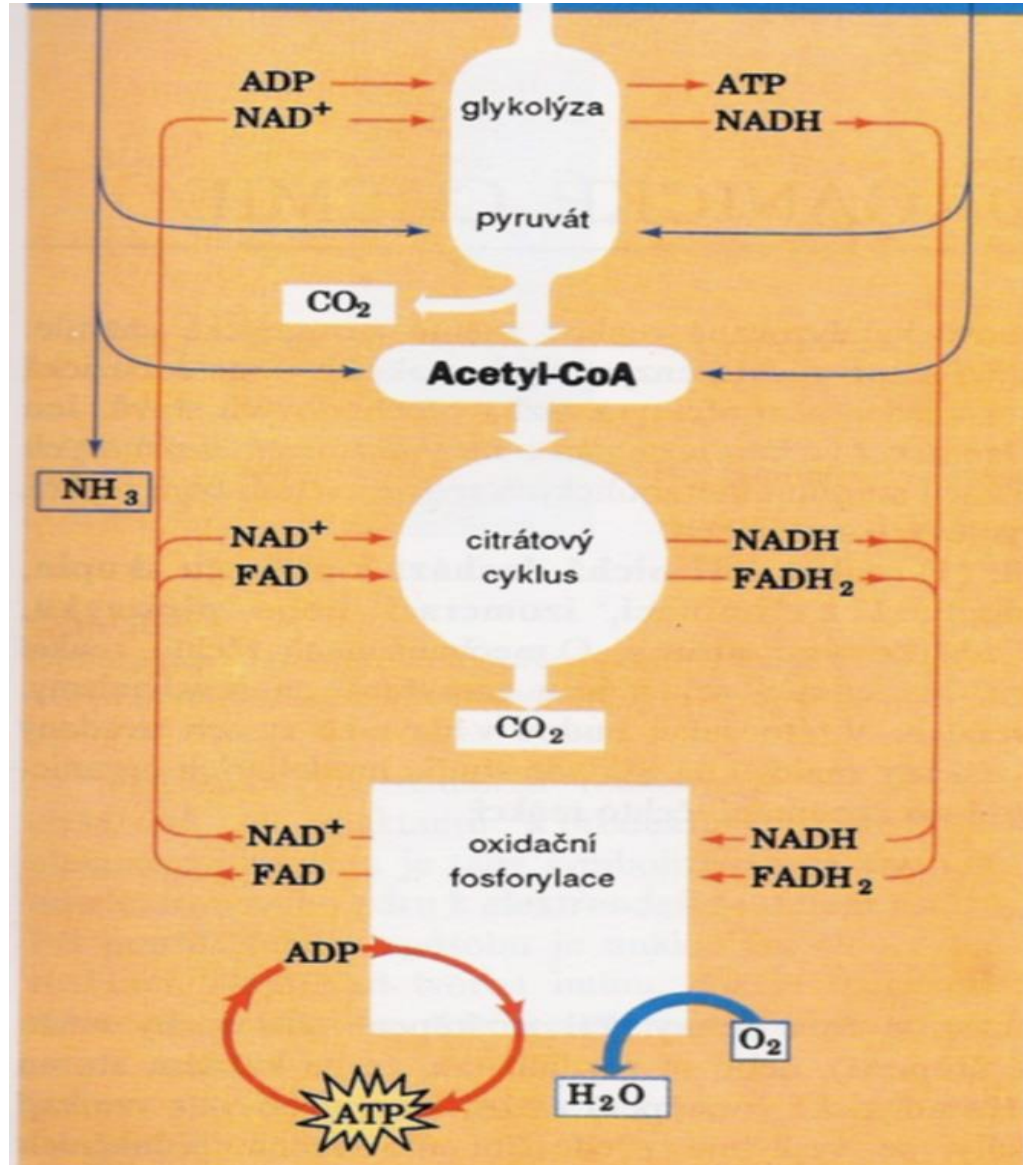

Katabolismus - chemoorganotrofní aerobní

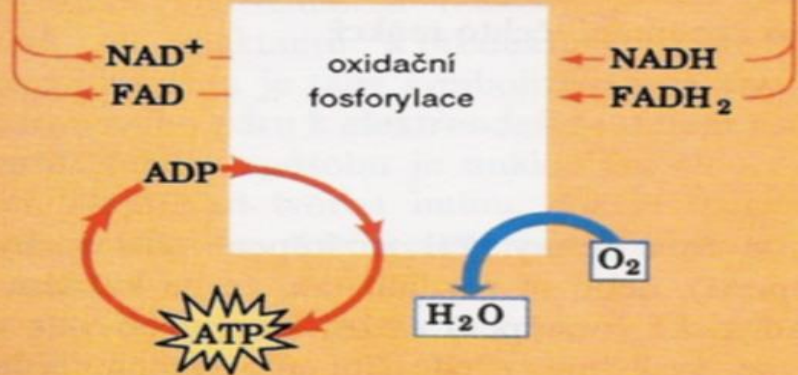
I. fáze

II. fáze

III. fáze

Anabolismus

výrobní fáze metabolismu - biosynthesa/biogenese

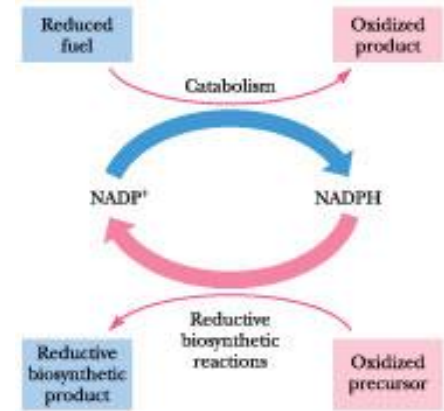
Vzrůst komplexity látek vyžaduje energii - **ATP**

Celkově redukční charakter – redukční činidlo **NADPH + H⁺**

1. stupeň: intermediáty 2. a 3. fáze katabolismu (CKC) → prekursory
2. stupeň: biosynthesa stavebních jednotek
3. stupeň: biosynthesa polymerů z aktivovaných stavebních jednotek

Katabolismus versus anabolismus

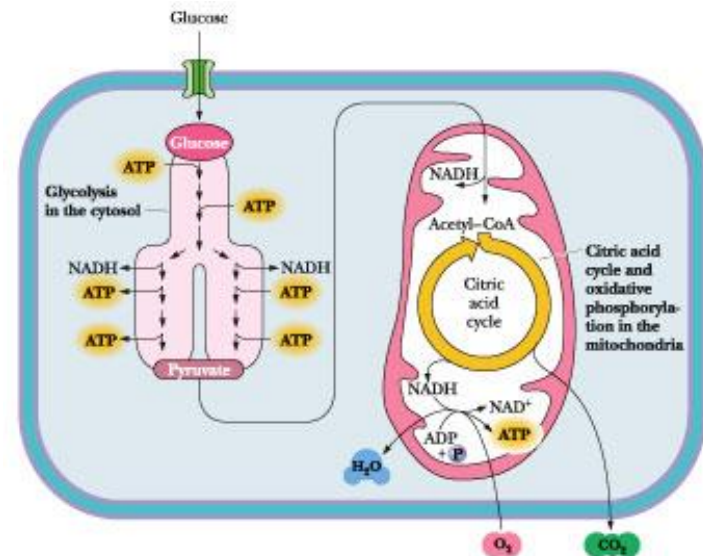
- A. Protichůdný charakter**
degradační	x	syntetický
oxidační	x	redukční
energii poskytuje	x	spotřebovává
konvergentní	x	divergentní

- B. Vzájemně se doplňují:** produkty a meziprodukty katabolismu využívány v anabolických dějích (energie, redukční činidlo, prekursor), některé reakce jsou společné

- C. Stejně výchozí a konečné produkty**

- D. Probíhají odděleně - kompartmentace**

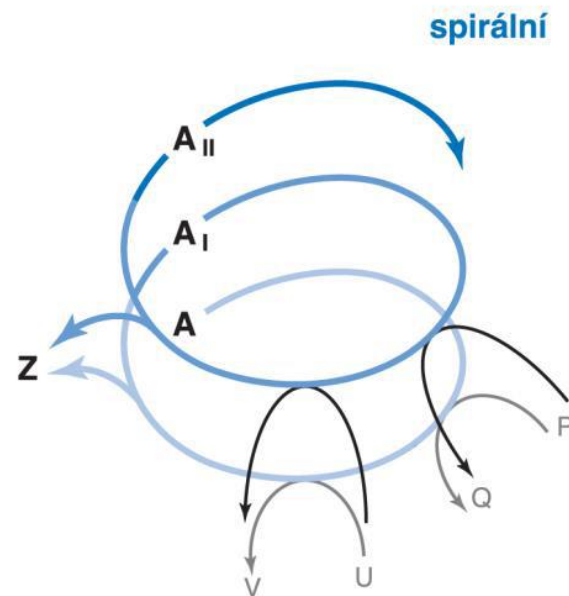
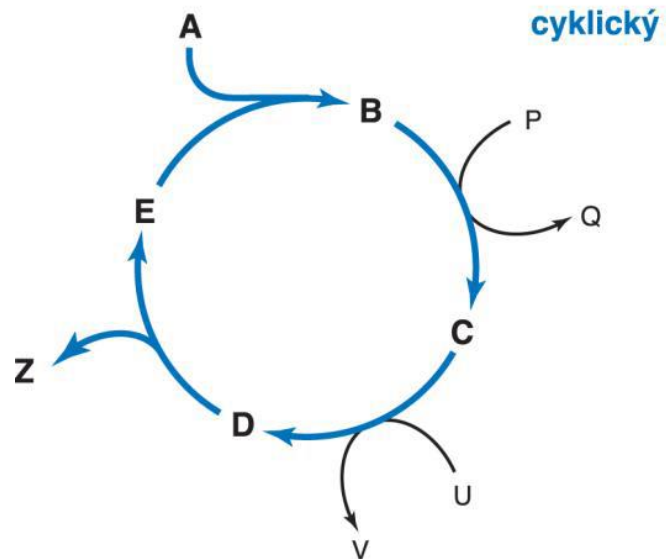

Metabolická dráha

Primární x sekundární metabolismus

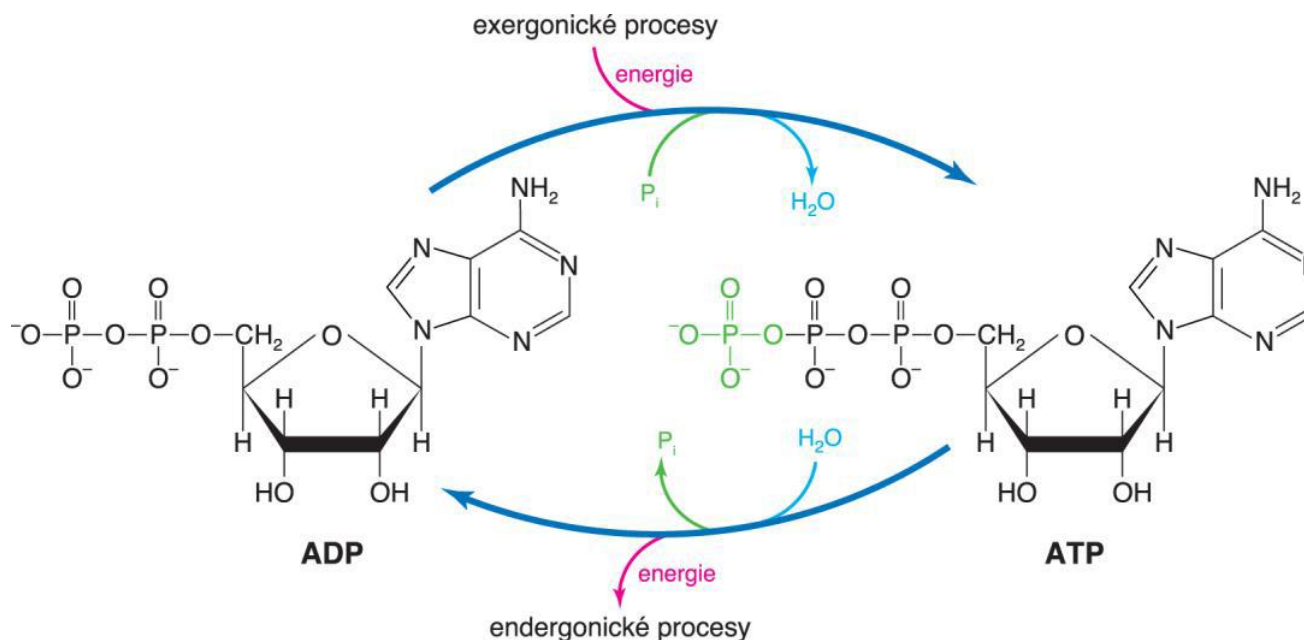
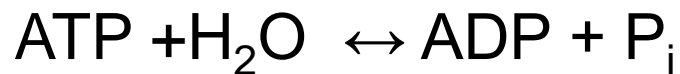
- ❑ Sled reakcí probíhající od výchozího metabolitu ke konečnému produktu
- ❑ Skládají se z mnoha kroků při nichž dochází k malým změnám struktury – **intermediáty** (meziprodukty)
- ❑ Vstupující látky jsou obvykle v aktivované formě

Průběh metabolických drah:

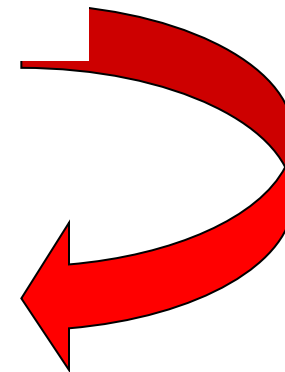

ATP = společná měna

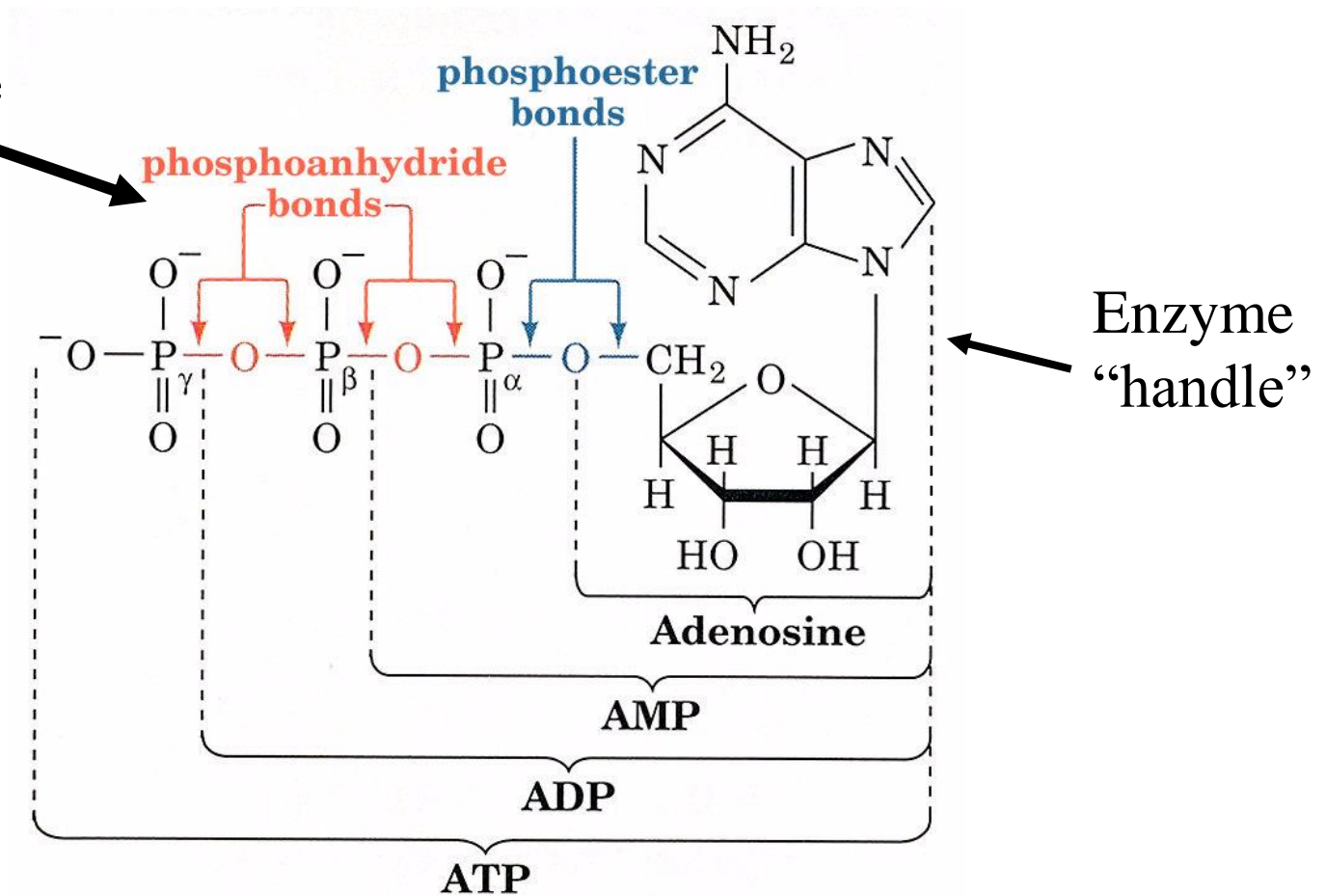
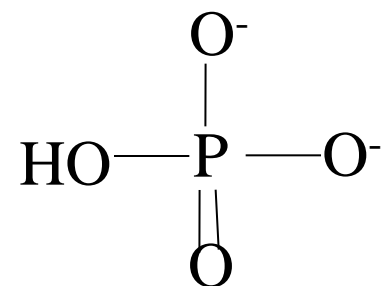
- Každá buňka obsahuje asi 1 billion molekul ATP jejichž životnost je asi 1 minuta
- Více než polovina energie z ATP se přemění na teplo

ATP = společná měna proč má ATP vysokou vnitřní energii?

Fosfoanhydridové
vazby

1. Elektrostatické
síly
2. Resonanční
stabilizace

Bioenergetika

Platí: I. věta termodynamická (zákon zachování energie)
II. věta termodynamická (v uzavřeném systému roste entropie)

Systemy: izolované - uzavřené - **otevřené**
izolované a uzavřené: směřují k rovnováze
otevřené: stacionární stav (minimum produkce entropie)

kriteria rovnováhy: různá (ΔH , ΔG , ΔS)

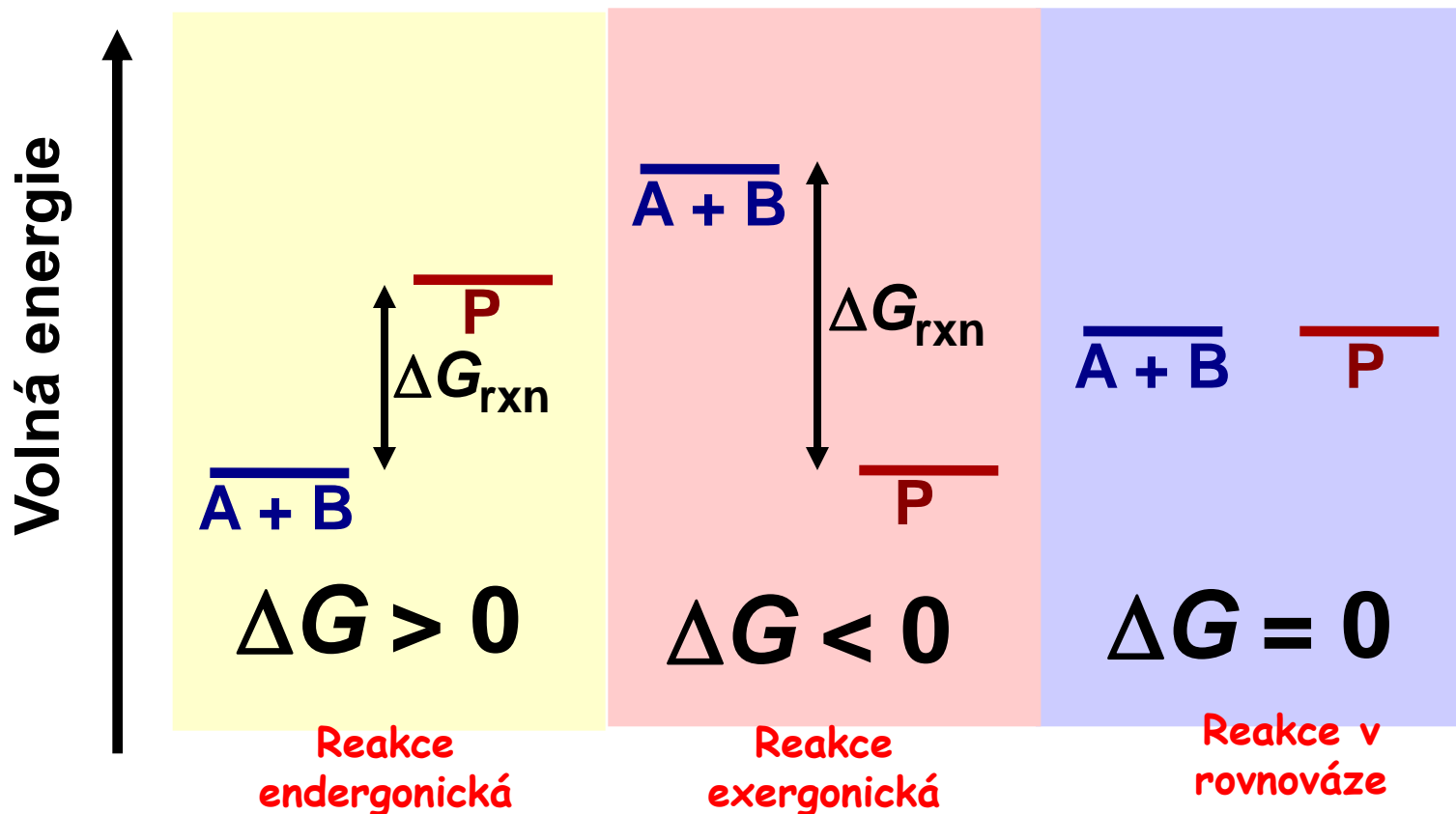
definice: $\Delta G = \Delta H - T\Delta S$

V biochemii je oblíbená **Gibbsova volná energie**

Ize použít pro otevřený systém, T a $p = \text{konst.}$

Volná energie je mírou vzdálenosti reakce od rovnováhy

$$\Delta G_{\text{rxn}} = G_{\text{produktů}} - G_{\text{substrátů}}$$

vztah ΔG a ΔG° ?

Závislost ΔG na koncentraci reaktantů:

$$\Delta G = \Delta G^\circ + RT \ln \left(\frac{[\text{produkty}]}{[\text{substráty}]} \right)$$

Plynová konst.
(8.31 J · K⁻¹ · mol⁻¹)

teplota
(K)^o

Za standardních podmínek:

$$\Delta G = \Delta G^\circ$$

Konc. 1M, 25°C, 1 atm

Bioenergetika

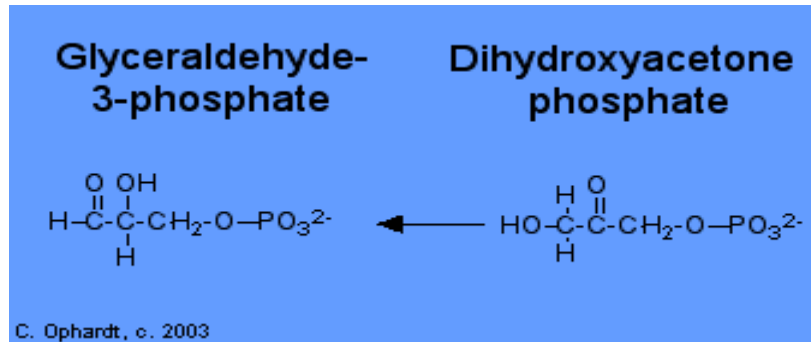
V biochemii $\Delta G^{0'}$ - standardní „biochemická“ změna volné energie

$$\Delta G' = \Delta G^{0'} + RT \ln [\text{produkty}]/[\text{reaktanty}]$$

Pro pH = 7 $[\text{H}^+] = 10^{-7}$

O směru reakce rozhodují fyziologické koncentrace:

Příklad:

Dihydroxyaceton fosfát (M)	Glyceraldehyd 3-fosfát (M)	Změna volné energie (kJ mol ⁻¹)
1,0	1,0	+ 7,7 ($\Delta G^{0'}$)
2,0 x 10 ⁻¹	9,0 x 10 ⁻³	0 ($\Delta G'$)
1,0 x 10⁻¹	1,0 x 10⁻⁴	- 9,5 ($\Delta G'$)
1,0 x 10 ⁻⁴	1,0 x 10 ⁻¹	+ 24,8 ($\Delta G'$)

Fyziol. konc.

Shrnutí.....

děj exergonický: $\Delta G < 0$

- probíhá samovolně
- nepotřebuje dodávat energii
- **katabolismus (celkově)**

děj endergonický: $\Delta G > 0$

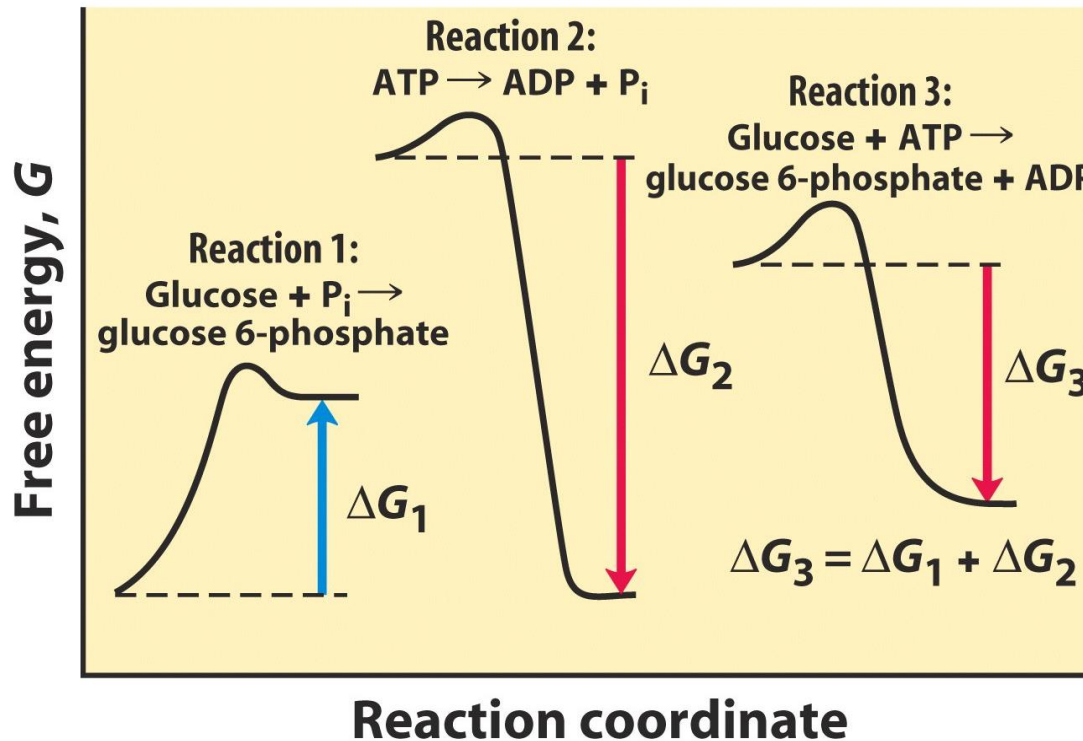
(pozor: neexistují!!)

příklady: ligasy
aktivní transport
anabolismus (celkově)
řízené polymerace

Řešení: spřažení reakcí

Příklad: vznik glukosa 6-fosfátu

$$\Delta G_3 = \Delta G_1 + \Delta G_2$$

Podmínka: společný meziprodukt

ENERGETIKA ŠTĚPENÍ ATP

jednotka energie ATP:

energie získaná reakcí $\text{ATP} + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{ADP} + \text{Pi}$

$$\Delta G'_{\text{ADP}} = \Delta G^{\circ'}_{\text{ADP}} + RT \ln ([\text{ADP}] \cdot [\text{Pi}] / [\text{ATP}] \cdot [\text{H}_2\text{O}])$$
$$\Delta G'_{\text{ADP}} \cong -50 \text{ kJ/mol}, \Delta G^{\circ'}_{\text{ADP}} = -30,5 \text{ kJ/mol} \text{ (-29 až -35 kJ/mol)}$$

Jaká je energie štěpení: $\text{ATP} + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{AMP} + \text{PPi}$?

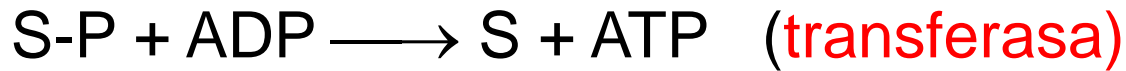
$$\Delta G'_{\text{AMP}} = \Delta G^{\circ'}_{\text{AMP}} + RT \ln ([\text{AMP}] \cdot [\text{PPi}] / [\text{ATP}] \cdot [\text{H}_2\text{O}])$$

$\Delta G^{\circ'}_{\text{AMP}}$ je stejné jako $\Delta G^{\circ'}_{\text{ADP}}$ (asi -33 kJ/mol)

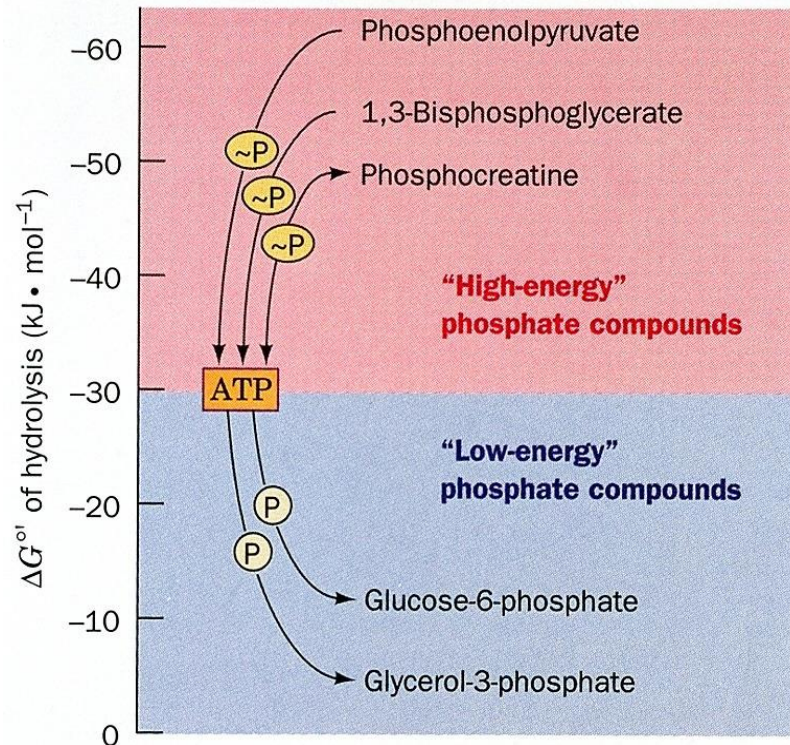
$$\Delta G'_{\text{AMP}} = 2 \Delta G'_{\text{ADP}}$$

Synthesa ATP v organismech

Substrátová fosforylace:

$$\Delta G^{\circ'}_{\text{ADP}} = -30,5 \text{ kJ/mol}$$

.... Synthesa ATP v organismech

Membránové fosforylace:

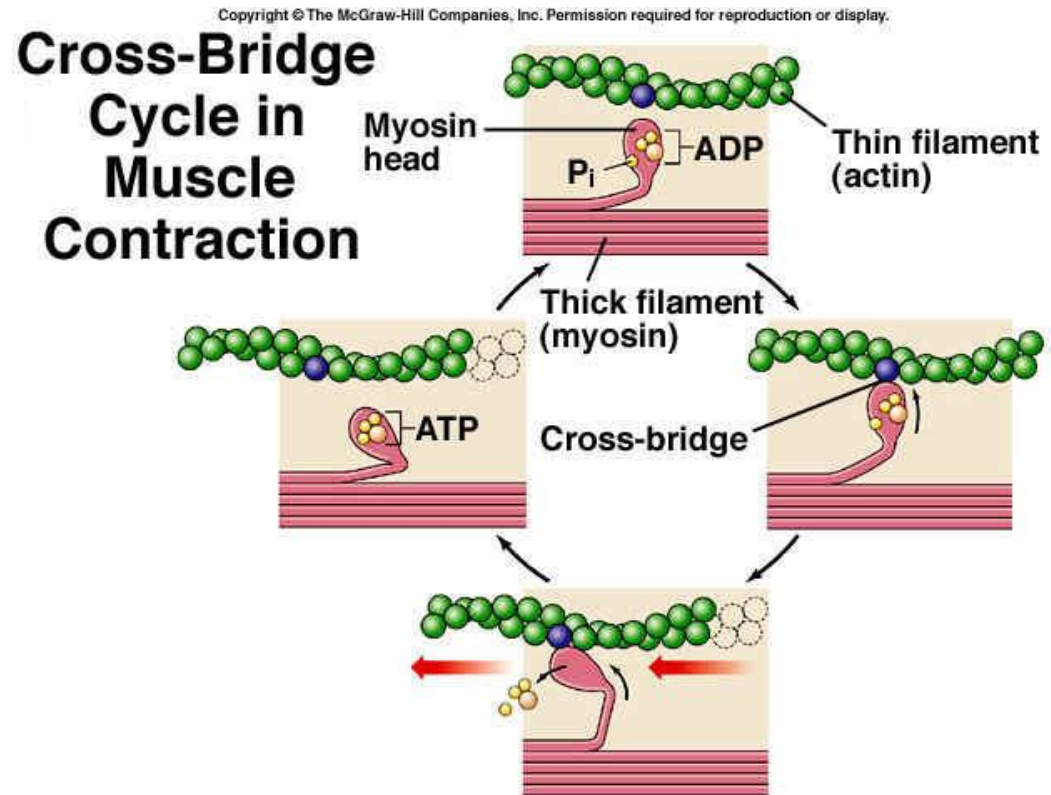
- Oxidativní fosforylace (mitochondrie)
- Fotofosforylace (chloroplasty)

Makroergické sloučeniny

Sloučenina	ΔG° hydrolysy (kJ/mol)
fosfoenolpyruvát	-61,9
1,3-bisfosfoglycerát	-49,4
fosfokreatin	-43,1
difosfát anorganický (PP _i)	-33,5
ATP (→AMP + PP _i)	-32,2
ATP (→ADP + P _i)	-30,5
glukosa-1-fosfát	-20,9
fruktosa-6-fosfát	-13,8
glukosa-6-fosfát	-13,8
glycerol-3-fosfát	-9,2

Využití ATP

- **Chemická práce:** transferasy a ligasy
- **Osmotická práce** - primární aktivní transport látek proti koncentračnímu gradientu
- **Mechanická práce:** aktomyosin (kontrakce svalu), cytoskelet
- **Regulační práce** – přenos signálu do buněk apod.

Transport látek přes membrány

Membrány jsou jen velmi omezeně propustné pro hydrofilní látky

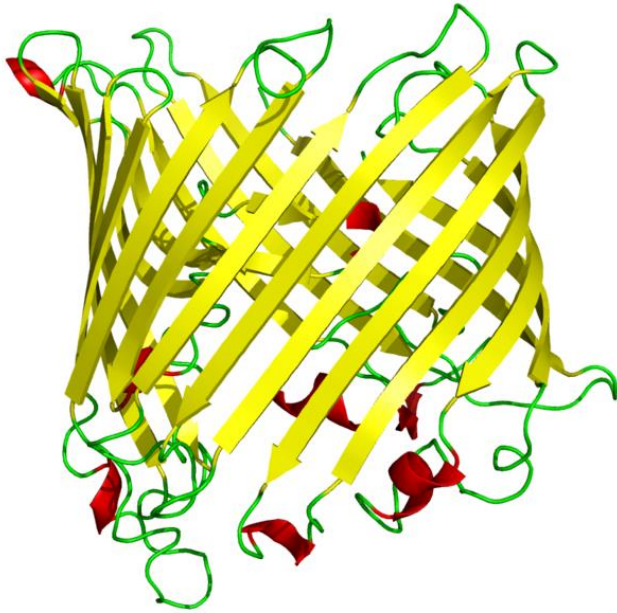
podle provedení:

- volná difuze
- trvalými póry
- ionofory
- uzavíratelnými kanály
- bílkovinnými přenašeči
- endocytosa, pinocytosa

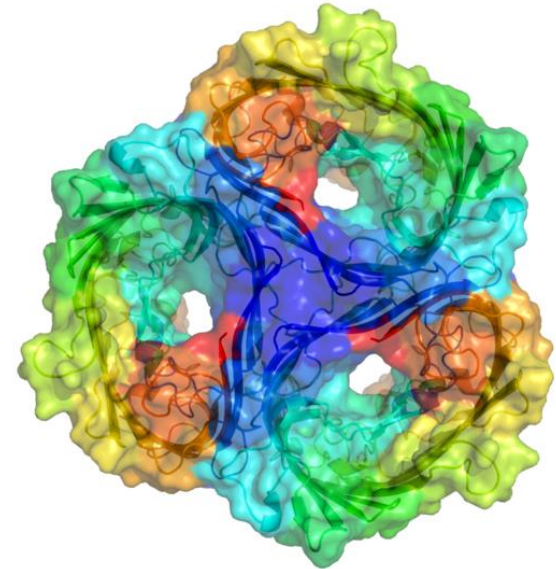
podle energetického zabarvení:

- pasivní transport
- aktivní transport

Transport látek trvalými póry - poriny

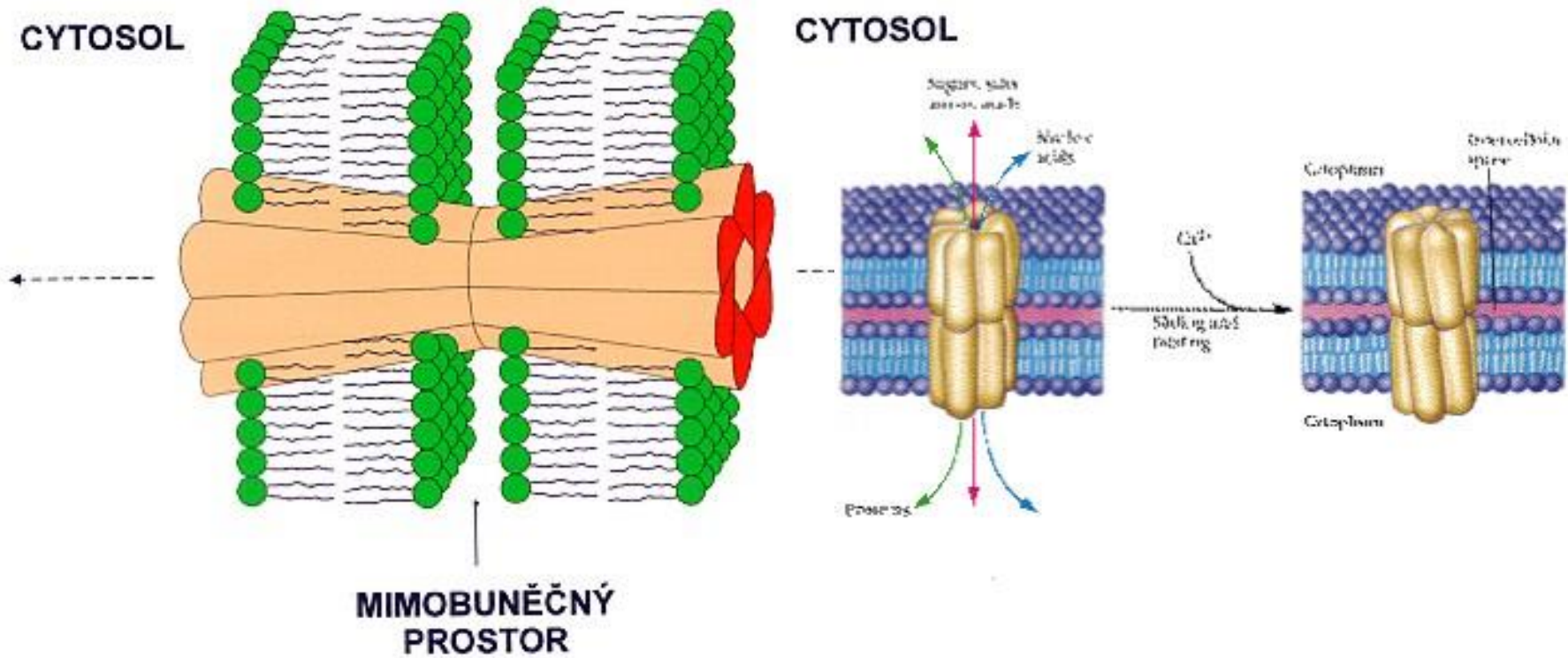

Molekulové síto

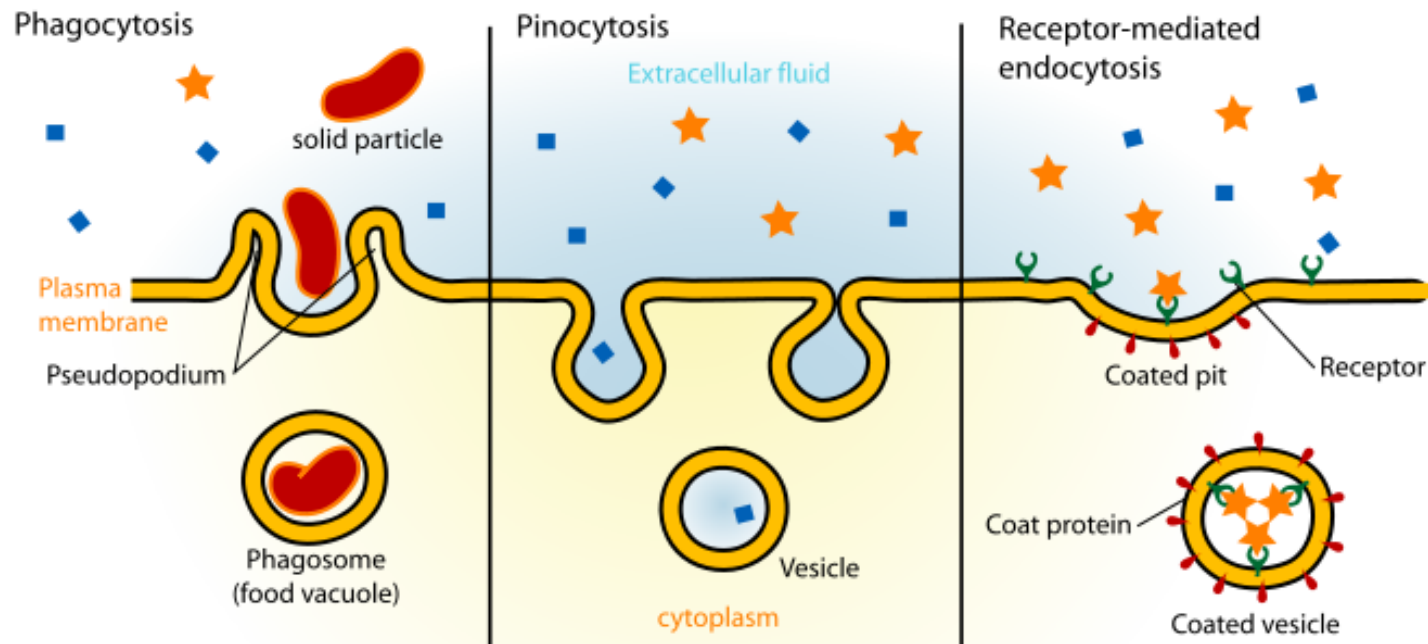
Transport iontů,
sacharidů, aminokyselin

Membránový transport- uzavíratelný kanál

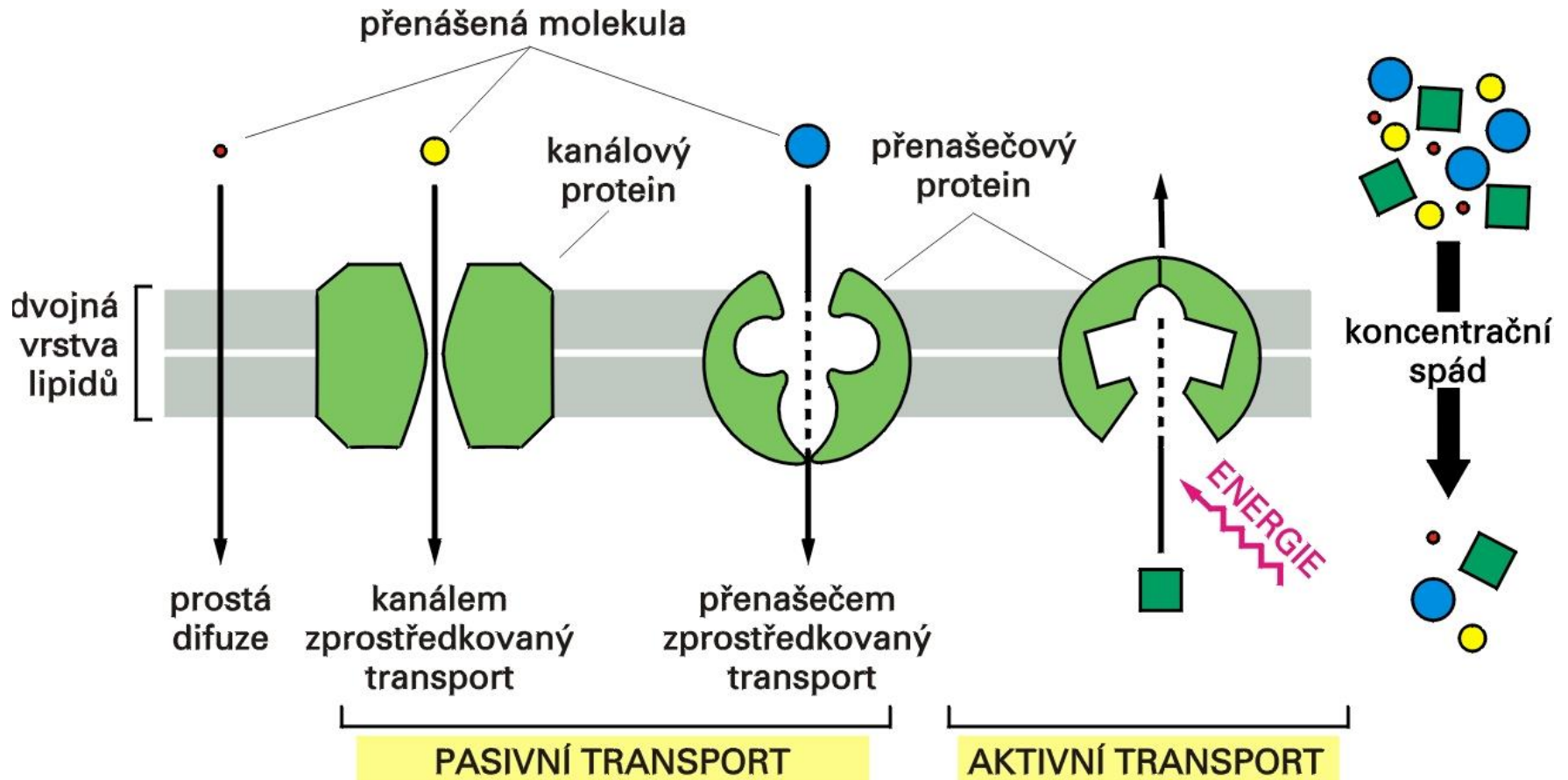

Transport látek - endocytosa

Endocytosis

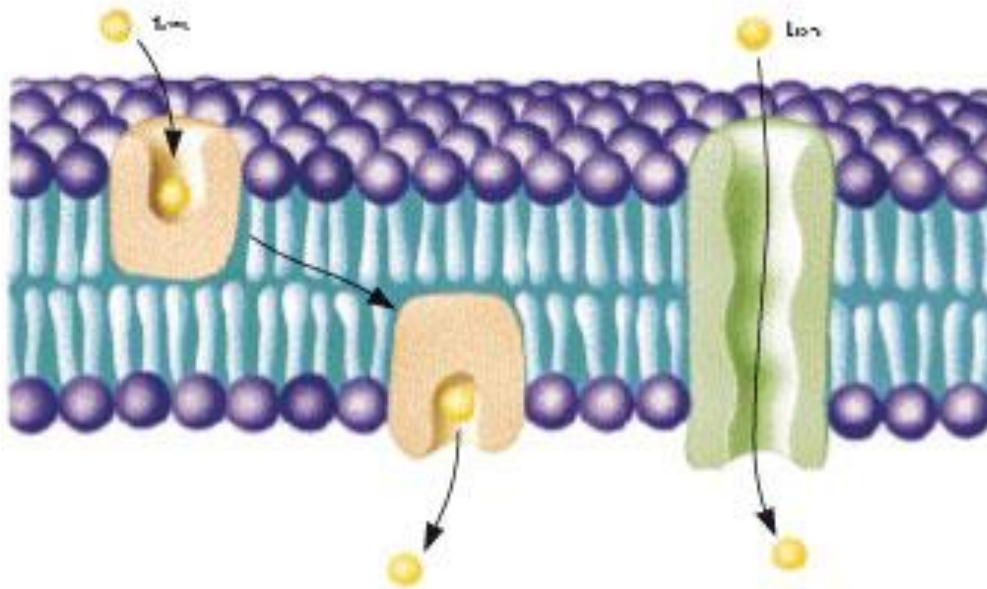
Pasivní a aktivní transport

Transport látek - ionofory

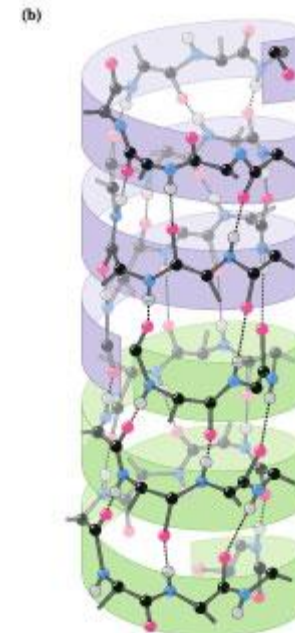
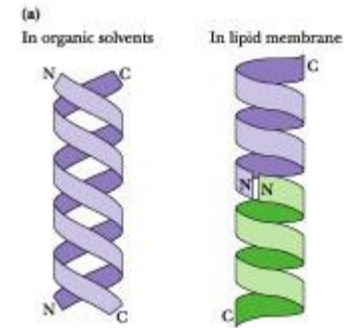
(a) Cizí prostředí

(b) Cizí prostředí ionofor

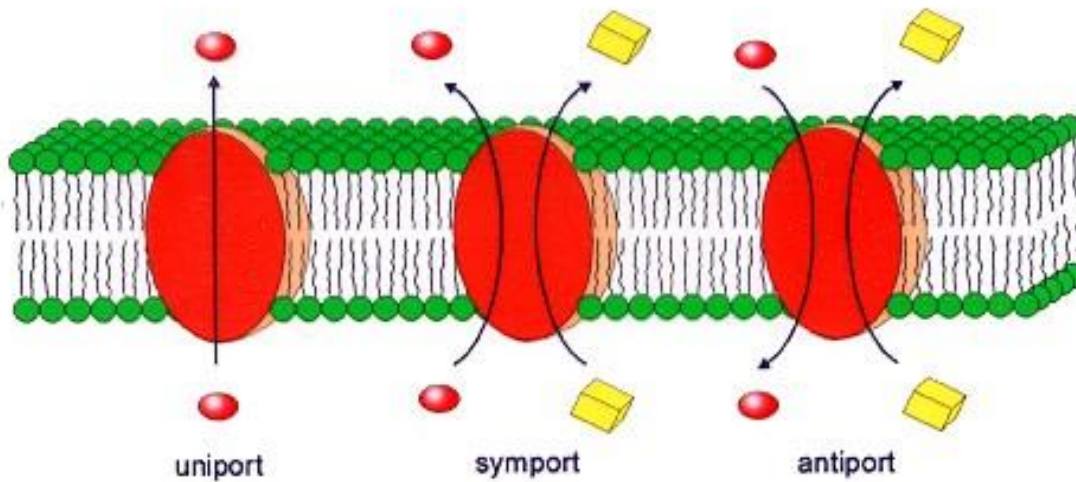
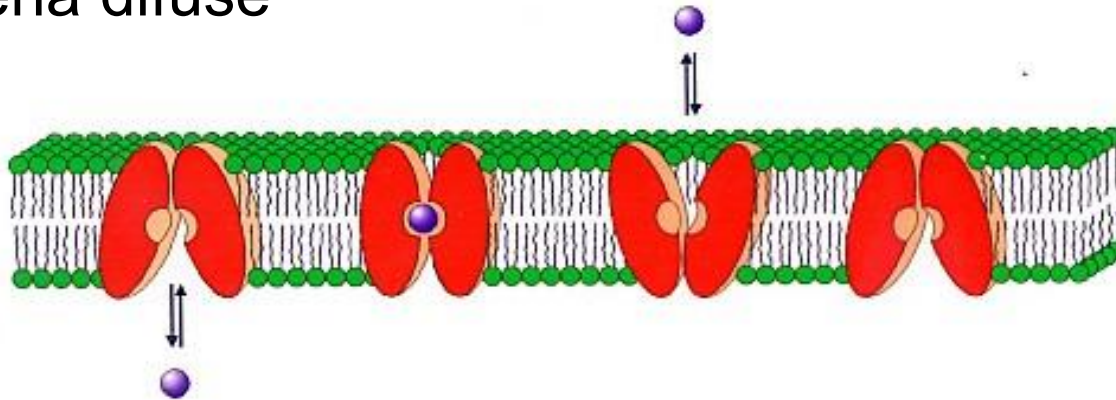
Mobilní přenašeč
valinomycin
Selektivní pro K^+

Kanálový přenašeč
gramicidin
 Na^+ , K^+

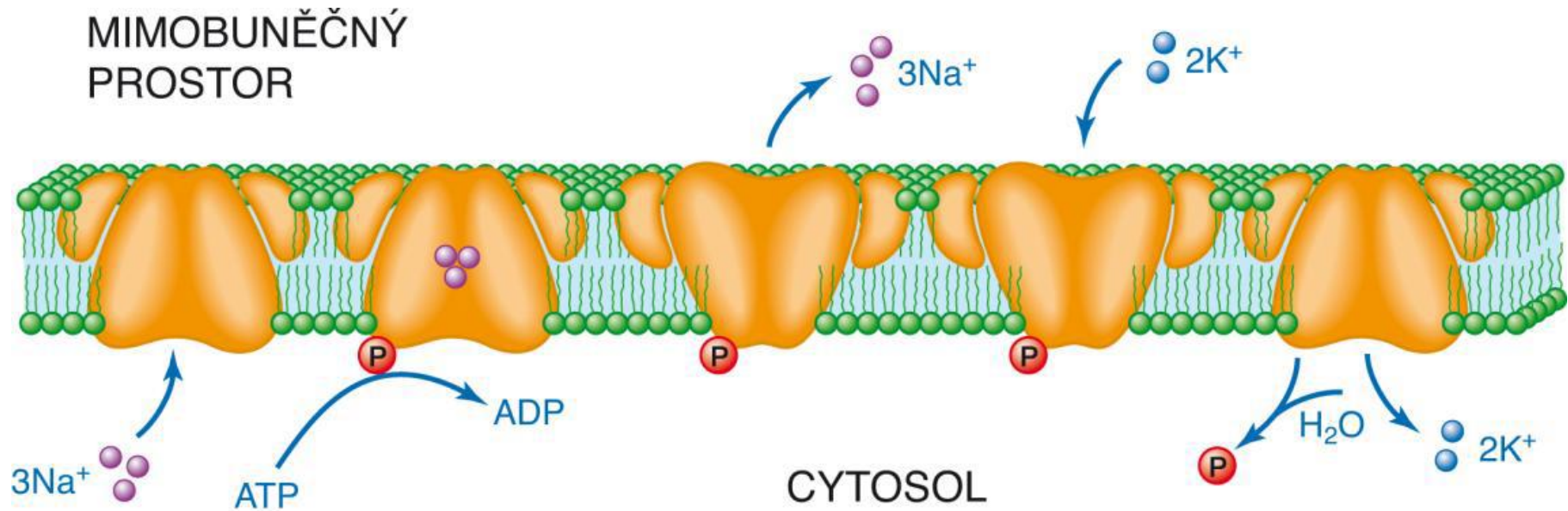

Membránový transport – bílkovinné přenašeče (translokasy)

– usnadněná difuze

Promární Aktivní transport Na⁺/K⁺ ATPasa

$$\Delta G_{\text{transport}} = -RT \ln \frac{C_{\text{vně}}}{C_{\text{uvnitř}}}$$

Sekundární aktivní transport

Resorpce glukosy ledvinami (z moči)

